

900 anys després

Adrián Mac Liman*

La Conferència Ministerial Euro-mediterrània de Barcelona s'inaugura 900 anys després de l'inici de la primera croada. En efecte, el 27 de novembre del 1095 el Papa Urbà II va invitar els cristians d'Occident a socórrer els seus germans que vivien a les terres conquerides per l'Islam. El nostre propòsit no és fer un repàs de les relacions Nord/Sud els darrers nou segles ni presentar una llista exhaustiva del equívocs i els desencontres que són el comú denominador dels llibres d'història que, tot i que comparteixen les dates, ofereixen una imatge diferent dels esdeveniments.

Per tal de comprendre l'abast de la iniciativa euro-mediterrània i el possible impacte en les generacions futures, n'hi ha prou de remetre's a les dades més recents. Després de la fi de la Primera Guerra Mundial (1914-1918) i de la caiguda de l'Imperi Otomà, les potències colonials de l'època —el Regne Unit i França— van decidir de repartir-se els territoris de la conca meridional de la Mediterrània. Els francesos van ocupar el nord d'Àfrica, tot exercint també un domini a Síria i el Líban, mentre que els britànics s'apoderaren d'Egipte i de la regió de l'Orient Mitjà. A la dècada dels trenta, un país sense antecedents colonialistes, els Estats Units d'Amèrica, va aprofitar la pugna entre la monarquia wahabita i el govern de Londres per exercir un paper polític preponderant a l'Àrabia Saudita.

El mandat a Palestina, atorgat a la corona britànica per la Societat de les Nacions (1922), va tenir unes repercussions funestes per a la convivència intercomunitària a la regió. Cal recordar que la presència de l'administració anglesa a Jerusalem va coincidir amb el creixement del nacionalisme àrab, la segona

alya (immigració) de jueus procedents de l'Europa central i oriental, la creació a Gaza de la secta dels Germans Musulmans —els precursors de l'integrisme islàmic modern, l'aparició de la doctrina nacional-socialista en una Alemanya afeblida per la derrota del 1918 i, per tant, la tragèdia humana que va acompanyar la segona gran deflagració d'aquest segle.

moviments independentistes brotaven a Tunísia i el Marroc, a Algèria i a Egipte. El conflicte va sacsejar les dues conquestes de la Mediterrània, obrint la via a una etapa d'inestabilitat política. En alguns casos el procés desembocà en la independència dels territoris colonials —Tunísia, el Marroc, Síria, el Líban— mentre que en d'altres, com ara Palestina i Algèria, esdevingué un focus de conflicte.

Els primers acords

A la dècada dels seixanta, que posa punt final a la descolonització —tot assentant els fonaments d'una nova mena de relacions entre l'exmetròpoli i els territoris antigament administrats per les potències colonials, presenciem l'aparició dels primers acords de cooperació amb els països de la conca sud. Tot i això, es tracta de convenis de lliure canvi comercial que fan cas omís de les limitacions estructurals dels nous Estats.

El concepte molt ampli (o molt ambigu) dels tractats s'anirà modificant amb el pas del temps: així doncs, una segona generació d'acords, aparentment més restrictius, inclou tot de clàusules més adequades a les exigències dels països extraeuropeus, com ara els protocols financers i/o d'ajuda al desenvolupament.

En resum, podríem dir que durant aquest període d'ajustament sorgeix el dilema que plantegen dos conceptes antagonics de la relació bilateral. Mentre els governants de la ribera meridional exigeixen *traid not aid* (comerç en comptes d'ajut), els seus interlocutors del nord s'estimen més jugar la basa de l'*aid not trade* (ajut en comptes de comerç). Aquesta actitud paternalista només servirà per accentuar els desequilibris: la Mediterrània esdevé així una frontera natural entre les nacions industrialitzades i el tot just descobert o inven-

La Conferència Euro-mediterrània de Barcelona no és la culminació d'un procés; representa un simple punt de partida cap a la cooperació i la integració regional

No cal dir que la major part dels esdeveniments abans esmentats va trobar ressò a la resta dels països de l'Orient Mitjà. Així doncs, a la dècada dels trenta, van aparèixer unes milícies de caire feixista al Líban i a Palestina; deu anys més tard, durant la Segona Guerra Mundial, els alemanys, els britànics i els francesos se subhastaven els favors dels cabdills i els polítics de la regió en els taulers de Turquia i Síria, el Líban i Palestina, l'Irak i l'Iran. Paral·lelament, els

* Analista polític, professor de la Fundació CIDOB

— modificar les estructures econòmiques del Magrib i el Mashreq mitjançant la implantació de l'economia de mercat;

— liberalitzar les inversions procedents del nord, que avui amb prou feines pugen al voltant de 1.000 milions de dòlars/any per al conjunt de tots els països de la Mediterrània sud; i

— intentar d'atreure també capital japonès i coreà.

Els intercanvis culturals, l'educació, la informació, etcètera, apareixen a l'ordre del dia, encara que relegats al segon pla. Per ara, la UE prefereix deixar aparcat els temes conflictius, com la liberalització total de les exportacions agrícoles procedents de la riba meridional o la lliure circulació dels treballadors immigrants.

Abans de l'inici de la Conferència ministerial de Barcelona, els representants dels dotze es van dedicar a passar revista a les diferències polítiques i els desequilibris econòmics entre el nord i el sud. El seu raonament es podria resumir de la forma següent:

Des del punt de vista polític, la majoria dels Estats convidats a la Conferència de Barcelona creuen que l'integrisme islàmic és un fenomen regional i, consegüentment, no és exportable; a més, creuen que la millor manera de posar fre a l'expansió rau en l'eliminació de les motivacions de caire econòmic i polític, que generen el malestar social.

Pel que fa a l'economia, els països del Magrib recorden els desequilibris existents, assenyalant que mentre les exportacions destinades a la UE arriben a la xifra de 26.000 milions de dòlars, les importacions pugen a 30.000 milions l'any.

Finalment, des del punt de vista social, el sud ha d'afrontar els reptes següents:

- la forta expansió demogràfica,
- el ràpid creixement de la població urbana,
- la superpoblació de la franja costanera,
- l'atur dels joves, i
- l'escassetat dels recursos hídrics.

L'espai euro-mediterràni

En analitzar l'actitud europea davant la situació de l'Orient Mitjà, els interlocutors de la UE lamenten l'actuació tímida (o atemorida) dels governants del Vell Continent al procés de pau de l'Orient Mitjà, el suport escàs rebut pel poble palestí abans de la celebració de la Conferència de Madrid (1991), la incapacitat dels europeus d'actuar en pro de l'aixecament dels embargaments econòmics aplicats a Líbia i a l'Irak, l'actitud sumament complaent davant la negativa d'Israel d'adherir-se al Tractat de No Proliferació de les Armes Nuclears (TNP) i la presència gairebé inexistente de capital europeu al programa de reconstrucció del Líban.

Unes altres diferències, registrades

tot just unes setmanes abans de la inauguració de la Conferència Euro-mediterrània, giren al voltant dels esquemes d'integració subregional ideats per la Comissió. D'aquesta manera, la proposta de crear un *pol de desenvolupament* integrat pels països implicats en el procés de pau de l'Orient Mitjà —Egipte, Israel, Jordània i l'Autonomia Palestina— no pot comptar amb el suport de tots els convidats ni amb el d'alguns... interessats.

D'una altra banda, els governs de Síria i el Líban van supeditar la seva presència a Barcelona al compromís formal per part de la UE de dissociar el procés de pau palestinoisraelià i la negociació entre Tel Aviv, Damasco i Beirut del conjunt de la futura política de seguretat a la Mediterrània.

L'estructura de l'ajuda institucional proposada per Brusel·les es un altre dels punts que suscita les reticències dels dotze països convidats. Si bé el document comunitari se centra en l'apartat econòmic de l'associació i en el concepte de codesenvolupament, terme la paternitat del qual reivindica la diplomàcia tunisiana, cal reconèixer que l'ajut econòmic és insuficient. Encara més: temen que la quantitat de 4.800 milions d'Ecus des-

— seguretat i estabilitat política a la Mediterrània

— mesures per combatre el terrorisme

— diàleg interparlamentari

— lliure canvi comercial entre el Nord i el Sud

— desenvolupament industrial

— transports i telecomunicacions

— turisme

— medi ambient

— energia

— ciència i tecnologia

— aigua

— pesca

— recursos humans

— cultura i mitjans de comunicació

— joventut

— diàleg ecumènic

— migracions

— tràfic d'estupefaents i delinqüència organitzada.

No cal dir que la Conferència Euro-mediterrània no és la culminació d'un procés: aquesta convocatòria representa un simple punt de partida cap a la cooperació i la integració regional. El camí que s'ha de recórrer serà, sense dubte, llarg i sinuós. L'èxit o el fracàs de la negociació depèn de la voluntat política de tots i cadascun dels protagonistes, del desig sincer i la capacitat de modificar tant les estructures socials actuals del sud, com la mentalitat etnocèntrica del nord.

Nou segles després de l'inici de les croades, es brinda als pobles de la Mediterrània una ocasió única per fer les paus. No es tracta d'oblidar el passat, les diferències, les peculiaritats, sinó que es tracta de mirar conjuntament cap a l'esdevenidor. ■

Els Estats convidats a la Conferència de Barcelona creuen que l'integrisme islàmic és un fenomen regional no «exportable»

tinada a l'espai euro-mediterrani es devingui una aportació única, ja que a partir de l'any 2000, data en què es preveu una nova ampliació de la UE, la caixa de cabdals no disposarà de fons per tal de tirar endavant el projecte mediterrani. Caldrà, doncs, establir mecanismes de finançament privat que, juntament amb la gestió eficaç dels recursos econòmics i humans del sud, serveixin per posar en marxa un procés de desenvolupament sostenible. Això implica, sense cap mena de dubte, l'elaboració d'un esquema assistencial eficaç basat en quatre puntals:

- ajut financer,
- política estructural,
- cooperació científica i tecnològica, i
- intercanvis culturals.

Per assolir aquesta fita, els participants a la Conferència de Barcelona haurien de crear grups de treball encarregats d'estudiar detingudament i presentar propostes concretes sobre els temes següents:

ACTIVITATS ORGANITZADES PER LA FUNDACIÓ CIDOB EN EL MARC DE LA CONFERÈNCIA EURO-MEDITERRÀNIA

Jornades

1. Seguretat a la Mediterrània (28-29 de setembre del 1996)
2. Marroc-Etat des lieux, enjeux et perspective (26, 27 i 28 d'octubre del 1996)
3. Les perspectives de la Conferència Euro-mediterrània (Coordinadors oficials de la Conferència, 6 de novembre del 1995)
4. Centres d'Estudi i Documentació (24 i 25 de novembre del 1995).
5. Seminari Internacional sobre Població a la Mediterrània (24 i 25 de novembre del 1995).

Edició:

1. CD-ROM interactiu sobre la Mediterrània
2. La Resposta dels Tercers Països Mediterrànics al Document de la UE. *Adrián Mac Liman.*
3. La Cooperació Internacional per a la Conservació de la Natura a la Mediterrània. *Nacions Unides (1). Josep Germain.*
4. Occident en el pensament Àrab Modern. *Nour Eddine Affaya.*